

Petr Bezruč (1867 – 1958): Slezské písně (1. verze 1899 – 1904)

I. Beletristický text:

A. Literární druh a žánr, literárněhistorický kontext, umělecký směr / tvůrčí skupina, údaje o autorovi ve vztahu k dílu;

B.1. Doba a místo (děje); 2. Kompozice;

3. Hlavní postavy a jejich charakteristika; 4. Námět, témata, hlavní motivy;

C. Jazykové zvláštnosti a kulturní souvislosti;

Maryčka Magdónova

Šel starý Magdón z Ostravy domů,
v bartovské harendě večer se stavil,
s rozbitou lebkou do příkopy pad.
Plakala Maryčka Magdónova.

Vůz plný uhlí se v koleji zvrátil.
Pod vozem zhasla Magdónova vdova.
Na Starých Hamrech pět vzlykalo sirot,
nejstarší Maryčka Magdónova.

Kdo se jich ujme a kdo jim dá chleba?
Budeš jim otcem a budeš jim matkou?
Myslíš, kdo doly má, má srdce taky
tak jak ty, Maryčko Magdónova?

Bez konce jsou lesy markýze Gera.
Otcové když v jeho robili dolech,
smí si vzít sirotek do klínu drva,
co pravíš, Maryčko Magdónova?

Maryčko, mrzne a není co jísti...
Na horách, na horách plno je dřeva...
Burmistr Hochfelder viděl tě sbírat,
má mlčet, Maryčko Magdónova?

Cos to za ženicha vybrala sobě?
Bodák má k rameni, na čapce peří,
drsné má čelo, ty jdeš s ním do Frydku,
půjdeš s ním, Maryčko Magdonova?

Cos to za nevěstu? Schýlená hlava,
fěrtouch máš na očích, do něho tekou
hořké a ohnivé krůpěje s lící,
co je ti, Maryčko Magdónova?

Frydečtí grosbyrgři, dámy ze Frydku
jízlivou budou se smáti ti řečí,
se synky uzří tě Hochfelder žid.
Jak je ti, Maryčko Magdónova?

V mrazivé chýši, tam ptáčata zbyla,
kdo se jich ujme a kdo jim dá chleba?
Nedbá pán bídných. Co znělo ti v srdci
po cestě, Maryčko Magdónova?

Maryčko, po straně ostré jsou skály,
podle nich kypí a utíká k Frydku
šumivá, divoká Ostravice.
Slyšíš ji, rozumíš, děvuchu z hor?

Jeden skok nalevo, po všem je, po všem.
Černé tvé vlasy se na skále chytly,
bílé tvé ruce se zbarvily krví,
sbohem buď, Maryčko Magdónova!

Na Starých Hamrech na hřbitově při zdi
bez křížů, bez kvítí krčí se hroby.
Tam leží bez víry samovrazi.
Tam leží Maryčka Magdónova.

Ostrava

Sto roků v šachtě žil, mlčel jsem
sto roků kopal jsem uhlí,
za sto let v rameni bezmasém
svaly mi v železo ztuhly.

Uhelný prach sed mi do očí,
rubíny ze rtů mi uhly,
ze vlasů, z vousů a z obočí

visí mi rampouchy uhlí.

Chléb s uhlím беру si do práce,
z roboty jdu na robotu,
při Dunaji strmí paláce,
z krve mé a z mého potu.

Sto roků v kopalně mlčel jsem,

kdo mi těch sto roků vrátí?
Když jsem jim pohrozil kladivem,
kdekdo se začal mi smáti.

Abych měl rozum, šel v kopalnu zas,
pro pány dřel se jak prve -
máchl jsem kladivem - teklo to v ráz
na Polské Ostravě krve!

Všichni vy na Slezské, všichni vy, díím,

Leonidas

V soutěskách Thermopyl vstříc hledě záhubě
jistě,
- barbarů v půlkruhu postoupil tém, -
zezadu zaskočen zrádcem,
stál Leonidas.
Před cimbuřím Těšína, na břehu Olzy
stojím já.
Sto sudlic, sto mečů sahá mi k hrudi,
tisíce číhových očí jak pochodně svítí,
krev teče mi z čela, krev teče mi z očí,
krev utíká z šíje, krev ubíhá z prsou,
nohy mi klouzají v červeném moři,
na ruce prší červená Niagara,
stojí tu v ohromném lánu vlčího máku;
stoupá to rudý dým od země k nebi,
či spustila obloha červenou záclonu k zemi?
Všecko je červené. Helmu jsem přes oči stáhl,

nech je vám Petr neb Pavel,
mějž prs kryt krunýřem ocelovým,
tisícům k útoku zavel,

Všichni vy na Slezské, všichni vy, díím,
hlubokých páni vy dolů,
přijde den, z dolů jde plamen a dým,
přijde den, zúčtujem spolu!

rudé jsou oštěpy, rudé jsou meče,
na rudých komoních vzadu pět jezdců -
znám já vás, hrabata, znám já vás, knížata,
znám,
hled'te a Xerxes, v šarlatě Xerxes! -
Co šepce to komonstvu, co zdvihají se země,
co zvoní, co chřestí, co zní mi to v sluch?
Bůh tebe zatrat', chceš zas jít přes Bospor!?

Zezadu na nohách přet'ali šluchy -
vzpomněli Poláci na punský vzor -
rudý mne pohladil anděl, štít z ruky do země
padá,
já stojím před Těšínem,
probodnutými boky o Gigulu opřen,
jak zákony kázaly mně.

II. Nebeletristický text:

A. Funkční styl, obsah, účel, vztah k prvnímu textu; B. Jazykové apod. zvláštnosti.

Slezsko, 1. České S. (viz Rakouské S. v OSN XXIII, str. 377 – 388) utvořeno bylo berlínským mírem z 28. čce 1742, kde čl. V. vypočetl přesně, co ze S-a zůstává českému státu...

České S. se skládalo ze dvou částí: Opavska a Těšínska, z nichž každá měla odlišný politický a národní vývoj (viz Opavsko a Těšínsko). Společným rysem vývojovým bylo soustavné šíření němčiny od dob Marie Terezie s takovým úspěchem, že r. 1848 všechny části Slezska měly nátěr velkoněmecký. Čeština zvolna ustupovala všude z úřadu, školy a namnoze i kostela, takže se udržela jen na venkově a v některých malých městech na jihovýchodě Opavska a na Těšínsku.

Jedna z nejpůsobivějších básní ze sbírky Petra Bezruče *Slezské písně* se nazývá Maryčka Magdonova: „*Bez konce jsou lesy markýze Gera. Otcové když v jeho robili dolech, smí si vzít sirotek do klínu drva, co praviš, Maryčko Magdonova?*“ Bohatství arcivévody Friedricha Habsburského, zde nazývaného markýz Gero podle markraběte Východní marky z 10. století pobíjejícího slovanské polabské kmeny, bylo ohromné. Vlastnil na Těšínsku nejen půdu a lesy, ale i rozsáhlé průmyslové závody. Zisky shraboval a o udřené dělníky a jejich rodiny se nezajímal. Nikdo ho nelitoval, když po vyhlášení československé samostatnosti stát zkonfiskoval veškerý jeho majetek na svém území.